

Техніка самозахисту у структурі підготовки фахівців морського транспорту

Годлевський П.М., Саратовський О.В.

Херсонська державна морська академія

Анотація. Мета: обґрунтувати необхідність навчання техніці самозахисту у структурі підготовки фахівців морського транспорту. **Матеріал і методи.** Для розв'язання поставлених завдань використовувалися наступні методи дослідження: аналіз літературних джерел, аналіз законодавчих і нормативно-правових документів щодо організації сучасного судноплавства, анкетування. **Результати.** В навчальних програмах з безпеки життєдіяльності морських навчальних закладів (МНЗ) було визначено, що завданнями вивчення дисциплін є набуття здобувачами вищої освіти компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків. Забезпеченням безпеки переймаються міжнародні морські організації, якими постійно розробляються Міжнародні Конвенції, Кодекси, Резолюції, Правила, а також поновлюються вже діючі. На практиці зустрічаються і сумнівні інструкції, в яких зміст дій групи захисту під час нападу на судно не є адекватними з діями терористів. У разі нападу група захисту діє підручними засобами (пожежними баграми, сокирами і брандспойтами), перешикоджаючи проникненню піратів на борт. Анкетне опитування фахівців вказало на переваги володіння технікою самозахисту в професійній діяльності працівників морського транспорту. Розроблена навчальна робоча програма професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) з розділом прикладного виду «Самозахист» за темами. **Висновки.** Вимоги галузевого стандарту освіти ставлять за мету набуття компетентності здобувачів вищої освіти МНЗ у забезпеченні особистої та колективної безпеки, безпеку та охорону судна, екіпажу та пасажирів. При аналізі нормативних документів визначено напрямки безпеки. Визначальними по забезпеченню безпеки при професійній діяльності фахівців морського транспорту є: запобігання аварій і знешкодження їх наслідків; процедури по діям при надзвичайних ситуаціях; охорона судна; запобігання незаконних актів, що загрожують безпеці судна. В усіх перерахованих засобах захисту абсолютно доречно уміння володіти технікою самозахисту, а при охороні судна та запобіганні незаконних актів, загрожуючи безпеці судна – вони просто необхідні. Відсутність в навчальних програмах розділу прикладного виду навчальної дисципліни «Самозахист» являється невідповідністю вимогам Стандарту вищої освіти з підготовки фахівців морського транспорту. У відповідності до завдань дослідження обґрунтовано можливість застосування в навчальному процесі навчання техніці самозахисту на кафедрі безпеки життєдіяльності та професійно-прикладної фізичної підготовки. Система знань ППФП з розділом «Самозахист» сприятиме особистій та колективній безпеці, охороні судна, екіпажу та пасажирів, формуючи фізичні і психомоторні якості з врахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: безпека, здобувачі вищої освіти, професійно-прикладна фізична підготовка, техніка самозахисту, компетентність, фахівці морського транспорту.

Вступ. Основним документом, відповідно до якого визначено зміст підготовки морських спеціалістів, є Кодекс підготовки і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) де вказано, що

стандарт компетентності – рівень професійної підготовки, який має бути досягнутий для належного виконання функцій на судні відповідно до критеріїв, узгоджених на міжнародному рівні, і

включає прописані стандарти чи рівень знань, розуміння продемонстрованих навичок (ПДНВ, 2010). Ураховуючи, що компетенції формуються в навчальному процесі, види та зміст умінь обумовлюють зміст навчання (у вигляді змістових модулів освітньо-професійних програм підготовки фахівців), а також вибір тих чи інших форм, методів та засобів навчання (Ляшкевич, 2015; Ананченко, Єрмаков, & Бойченко, 2016; Годлевський, Саратовський, & Спринь, 2020).

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, введений в дію з 2018/2019 навчального року (Наказ, 2018) визначає в загальних компетентностях (ЗК-16) використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. В ЗФК 2 (фахові компетентності, які є загальними для всіх спеціалізацій) «Здатність забезпечити безпеку та охорону судна, екіпажу та пасажирів». Та передбачає в результатах навчання (РН-26) (РН-32) «Навички особистого виживання, забезпечення особистої безпеки та знання громадських обов'язків на судах».

Вимоги галузевого стандарту освіти ставлять за мету набуття компетентності здобувачів вищої освіти у забезпеченні особистої та колективної безпеки, безпеки та охорону судна, екіпажу та пасажирів. У зв'язку з цим особливе місце у формуванні якісної професійної підготовки майбутнього фахівця морського транспорту повинно займати вивчення техніки самозахисту, як розділу навчальної дисципліни «Професійно-прикладна фізична підготовка» (Степанюк, Глухов, Давидок, & Лященко, 2018; Вайда, & Голенко, 2020).

Удосконалення технічних засобів призвело до недооцінки ролі людини у забезпеченні безпеки мореплавства і судна, та зниження уваги до проблеми психофізичної підготовки фахівців транспортної галузі. Автоматизація і комп'ютеризація праці, тривале перебування в замкненому соціальному

просторі, вплив дискомфортних умов побуту (шумове тло, вібрація, температурні коливання, гіподинамія тощо) обумовлюють високий рівень захворюваності на судах, низькі показники виробничого довголіття (Шерман, 2016; Ломака, Степанюк, & Мацола, 2019). Актуалізується пряма залежність безпеки судноплавства від компетентності представників суднового персоналу, їх готовності працювати в важких та екстремальних умовах, спроможності швидко приймати вірні та ефективні рішення по управлінню морським судном (Bezlutska O. 2017). Здійснювався психологічний аналіз структурних компонентів життєстійкості моряків, які перебували у піратському полоні (Побідаш, 2012). Протидія піратам здебільшого розглядається у технічному аспекті, висвітлюються юридичні питання, нормативно-правове забезпечення сучасного пароплавства та професійна підготовка моряків (Сафін, 2009). Визначили практичні дії офіцера охорони судна при забезпеченні заходів контролю виконання вимог безпеки (Басанец, 2010; Терновський, 2011). При цьому можна сказати, що єдиною з зазначених проблем, яка б розглядалась вченими в межах професійної підготовки, стало питання психофізіологічного відбору фахівців до роботи на судах. Аспекти ж навчання фізичного самозахисту розглянуті не були.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дослідження проводилося відповідно до теми науково-дослідної роботи Херсонської державної морської академії «Професійно-прикладна фізична підготовка, як важлива складова у формуванні професійно значущих якостей і компетентностей фахівців морської галузі засобами фізичного виховання, спортивного тренування та оздоровчо-фізичного впливу» (Рішення Вченої ради ХДМА, протокол №5 від 14.12. 2020 року).

Мета дослідження – обґрунтувати необхідність навчання техніці самозахисту в структурі підготовки фахівців морського транспорту.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні використовувалися наступні методи дослідження: аналіз літературних джерел, аналіз законодавчих і нормативно-правових документів щодо організації сучасного судноплавства, анкетування.

Результати дослідження та їх обговорення. На сьогодні зусиллями міжнародних морських організацій (ІМО, Міжнародна організація супутникового зв'язку, Всесвітня служба навігаційних попереджень, Інститут мореплавства, Міжнародна палата судноплавства, Міжнародна Федерація асоціацій морських капітанів) постійно розробляються Міжнародні Конвенції, Кодекси, Резолюції, Правила, а також поновлюються вже діючі, мета яких забезпечення безпеки суден та зниження впливу «людського фактору» при здійсненні ними професійної діяльності на флоті.

На законодавчому рівні концептуальні орієнтири вирішення завдань якісної підготовки фахівців засобами фізичного виховання окреслені в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту та інших документах. Формування сучасного бачення фахової діяльності здобувачів вищої освіти морських навчальних закладів (МНЗ) характеризується значною психоемоційною напруженістю, гнучкістю аналітичного та креативного мислення, умінням працювати в екстремальних умовах, функціональною стійкістю організму, завантаженістю слухового, зорового та рухового аналізаторів при виконанні повсякденних обов'язків по забезпеченню життєдіяльності судна. Відсутність достатньої рухової активності членів екіпажу в період їхнього перебування в рейсі (автоматизація систем управління судном і судовими механізмами, обмежений простір) вимагає

особливої уваги до фізичних вправ, як до засобів компенсації фізіологічної потреби людини в русі. Таким чином, фізичні вправи є важливим засобом підвищення ефективності професійної діяльності за рахунок спеціально направлених психофізичних тренувань найбільш цінних, для морських професій, якостей людини.

Компетенції, що мають набути випускники МНЗ, визначаються через уміння та навички виконання відповідних дій, а саме: предметно-практичних, предметно-розумових, знаково-практичних, знаковорозумових (Ляшкевич, 2015). При цьому компетенції використовуються головним чином під час вирішення завдань, що орієнтовані на психомоторну діяльність здобувачів вищої освіти та регламентовані алгоритми діяльності. В основі яких закладені особливості функціонування основних фізіологічних систем організму, що забезпечують адаптацію та високий рівень працездатності людини в різних умовах навколишнього середовища (Pervachuk, Tropin, Romanenko, & Chuev, 2017; Podrigalo, Iermakov, Rovnaya, Tolstoplet, & Goloha, 2018; Годлевский, Спринь, & Саратовский, 2019; Круглик, 2020). Морські професії пов'язані з потенційними небезпеками, які обумовлені: природними явищами; виникнення аварійних ситуацій; небезпекою захоплення судна піратами; напруженістю, викликану професійною діяльністю; різкого звуження зовнішніх соціальних відносин (Басанец, 2010; Терновский, 2011; Побідаш, 2012; Шерман, 2016).

Проаналізувавши навчальні програми з безпеки життєдіяльності МНЗ було визначено, що завданнями вивчення дисциплін є набуття здобувачами вищої освіти компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків. Також формування у здобувачів вищої освіти відповідальності за особисту та

колективну безпеку, у набутті компетентності з основних правил безпеки на борту і впливу будь-яких зовнішніх факторів, що можуть становити загрозу під час роботи на судні, інформованість про ризики та небезпеки, пов'язані з роботою на морському судні. Однак відсутність в навчальних програмах розділу прикладного виду навчальної дисципліни «Самозахист», за темами набуття практичних умінь та психологічних рекомендацій у забезпеченні особистої та колективної безпеки, охорони судна, екіпажу та пасажирів, при необхідному застосуванні прийомів самозахисту, являється невідповідністю вимогам Стандарту вищої освіти з підготовки фахівців морського транспорту.

Застосування в навчальному процесі прикладного виду «Самозахист» із розділом набуття практичних умінь та психологічних рекомендацій для доречного застосування прийомів самозахисту, відповідає якості підготовки здобувачів вищої освіти МНЗ вимогам галузевого стандарту освіти і визначається у загальних компетентностях (ЗК-16) «Використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя». В ЗФК 2 (фахові компетентності, які є загальними для всіх спеціалізацій) «Здатність забезпечити безпеку та охорону судна, екіпажу та пасажирів». Передбачає в результатах навчання (РН-26) (РН-32) «Навички особистого виживання, забезпечення особистої безпеки та знання громадських обов'язків на суднах» (ПДМНВ-78, 2010; Наказ про затвердження стандарту вищої освіти, 2018).

Визначальними по забезпеченню безпеки при професійній діяльності фахівців морського транспорту, на нашу думку, в залежності від спрямованості засобів захисту є:

- запобігання аварій і знешкодження їх наслідків;
- процедури по діям при надзвичайних ситуаціях;
- охорона судна;

– запобігання незаконних актів, що загрожують безпеці судна.

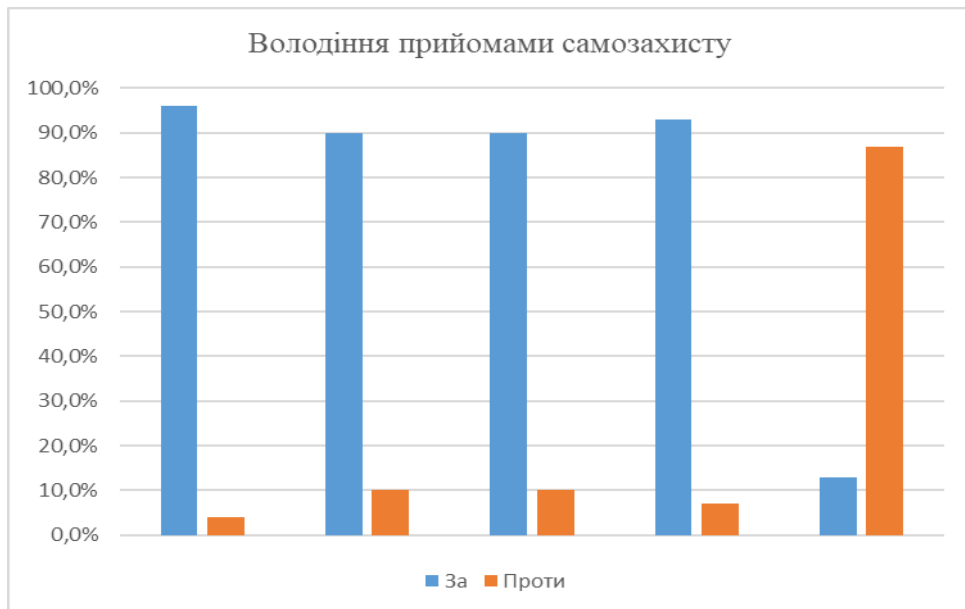
В усіх перерахованих засобах захисту абсолютно доречне уміння володіти технікою самозахисту, а при охороні судна та запобіганні незаконних актів, загрожуючи безпеці судна – вони просто необхідні.

До прикладу, висока небезпека злочинів терористичного та піратського характеру на водних акваторіях є загрозою міжнародного характеру і потребує окремого професійного дослідження. Конвенцією 1988 р. про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, Конвенцією ООН 1982 р по морському праву, Женевськими конвенціями 1953 р і 1958 р про відкрите море передбачена відповідальність відповідно до Міжнародного морського законодавства. Міжнародною практикою допускається знищення піратів ким завгодно без оголошення війни. Однак пірати, взяті в полон, повинні стати перед належним судовим органом, і їх справи повинні бути розглянуті відповідно до закону. Визначення піратства і методів боротьби з ним містяться в Конвенції ООН по морському праву, яка набрала чинності з 16 листопада 1994 року. Згідно з цим документом, всі держави в максимально можливій мірі зобов'язані співпрацювати в справі припинення піратства у відкритому морі або будь-якому іншому місці за межами юрисдикції будь-якої країни. Однак реалії свідчать, що морські судна забезпечені сумнівними інструкціями, в яких зміст дій групи захисту під час нападу на судно не є адекватними з діями терористів, озброєних вогнепальною зброєю. Прикладом рекомендації однієї з інструкцій, щодо дій групи захисту під час нападу піратів є: «При наближенні до зони передбачуваної діяльності піратів люки на судні в нічний час повинні бути наглухо задрасно зсередини, обов'язково включати прожектори на кормі, а також тралові люстри з обох бортів, забезпечувати стійкий радіозв'язок. У разі нападу група захисту діє підручними засобами

(пожежними баграми, сокирами і брандспойтами), перешкоджаючи проникненню піратів на борт». Багато судновласників особливо інструктують капітанів, рекомендуючи їм не чинити опору піратам – в іншому випадку піратський абордаж може закінчитися загибеллю всіх членів екіпажу і знищенням судна. Англійське «морське бюро», що узагальнило досвід боротьби з піратами за сотні років, теж рекомендує «не проявляти зайвого героїзму». Можна маневрувати, посилати сигнал SOS, збивати загарбників натиском води з пожежних рукавів. Але не застосовувати зброю – на цивільних судах її взагалі бути не повинно (Басанец, 2010).

Анкетне опитування фахівців морського транспорту (n=28), що

проводилось з метою дослідження умов та необхідність володіння технікою самозахисту в професійній діяльності, дозволило виявити основні ризики та переваги за важливістю. В розробленій анкеті було запропоновано 11 питань з безпеки життєдіяльності екіпажу та можливих ситуацій з використанням навиків самозахисту. Респонденти повинні були вказати на важливість, чи навпаки – ризики застосування прийомів самозахисту. Таким чином, опитаними респондентами було виділено 4 основні переваги та 1 можливий недолік застосування техніки самозахисту в професійній діяльності фахівців морського транспорту (рис.1).

Примітка: Питання анкети зліво-направо (відповіді «так» чи «ні»). Володіння прийомами самозахисту: 1 - необхідне для підвищення рівня впевненості та відчуття власної захищеності; 2 - потрібно офіцеру по охороні судна; 3 - форма рухової активності для профілактики професійних захворювань та ведення здорового способу життя; 4 – підвищення рівня дисципліни на судні; 5 - тривога в переоцінюванні своїх можливостей для захисту від піратів.

Рис. 1. Результати анкетного опитування фахівців морського транспорту щодо важливості застосування прийомів самозахисту працівниками морського та річкового транспорту

Отже, більшість респондентів – 96 % вважають найбільшою перевагою володіння технікою самозахисту у

підвищенні рівня впевненості та відчуття власної захищеності.

Також, важливі уміння та навички самозахисту потрібні офіцеру по охороні

судна – 93 %. Посадова особа відповідальна за охорону, повинна володіти знаннями і пройти відповідну підготовку: на знання сучасних видів і варіантів загрози; розпізнавання і виявлення зброї, небезпечних речовин і пристроїв; розпізнавання характерних ознак і типів поведінки осіб, що можуть створити загрозу безпеці; розбір тренувань і навчань охорони і т.п.

90 % опитаних вважають важливою перевагою самозахист, як форму рухової активності для профілактики професійних захворювань та ведення здорового способу життя. Фізична діяльність моряків пов'язана переважно із статичними навантаженнями і зумовлена тривалим перебуванням у вимушеній позі, що не компенсує активного рухового режиму, що негативно впливає на витривалість, працездатність і безпечну діяльність.

Також, 90 % – сприятиме в підтримці дисципліни на судні (багатонаціональний екіпаж). Недостатність професійної підготовки плавскладу пов'язана з низьким рівнем освіти у деяких країнах і відсутністю належного контролю знань. Представники окремих країн майже зовсім не володіють морською справою, але якимось чином потрапляють до екіпажу суден, що здійснюють міжнародні рейси.

87 % респондентів хвилюються в переоцінюванні своїх можливостей для захисту від піратів, що може спричинити провокацію для безпеки екіпажу та судна.

Таким чином, анкетне опитування фахівців вказало на перевагу володіння технікою самозахисту в чотирьох основних напрямках професійної діяльності та один можливий ризик. Що дозволило отримати наступні дані: на першому місці за важливістю – у підвищенні рівня впевненості та відчуття власної захищеності. На другому місці потрібні офіцеру по охороні судна. Важливість володіння самозахистом, як форма рухової активності та допомога в підтримці дисципліни на судні в опитуванні мають однаковий відсоток і знаходяться на третьому місці. Можливим недоліком володіння технікою самозахисту вважають 87 % респондентів, як переоцінювання своїх можливостей, що може стати провокацією для агресії піратів.

На основі отриманих результатів і у відповідності до завдань дослідження нами розроблена навчальна робоча програма професійно-прикладної фізичної підготовки з «Змістовним модулем 1.3. та 2.2. Вправи самозахисту» прикладного виду «Самозахист» за певними темами. (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл тем навчальної робочої програми професійно-прикладної фізичної підготовки за модулями на I семестр

Тема	Кількість годин	
	Практичні заняття	Факультативні заняття
Модуль 1. Професійне та оздоровче спрямування занять з ППФП		
Змістовний модуль 1.1. Плавання		
Тема 1. Техніка безпеки плавання. Освоєння води і спеціальних вправ. Навчитися плавати на спині.	2	2
Тема 2. Початкова підготовка до плавання способом кроль на грудях. Освоєння води і спеціальних вправ.	2	2
Тема 3. Навчання плаванню брасом. Використання спеціальних вправ Стрибки з гумбочки, вежі.	2	2
Тема 4. Початкове навчання плаванню батерфляєм. Занурення в довжину і глибину.	2	2
Тема 5. Навчання комплексному плаванню. Вивчення рухливих ігор і розваг у воді.	2	2
Тема 6. Подальше навчання обраному способу плавання.	2	2
Тема 7. Подальше навчання комплексному плаванню.	2	2
Тема 8. Контрольне подолання відстані обраним способом плавання.	2	2

Таблиця 1 (продовження)

1	2	3
Змістовний модуль 1.2. Спеціальні вправи ППФП		
Тема 9. Вправи, що діють на отолітовий апарат. Розвиток дихального апарату.	2	2
Тема 10. Розвиток стійкості до виконання робіт у вимушених позах. Вдосконалення уміння розслабляти м'язи.	2	2
Тема 11. Виховання стійкості до низьких і високих температур та різних коливань температури.	2	2
Тема 12. Вироблення стійкості до проникаючої радіації, інтоксикації, гіпоксії.	2	2
Тема 13. Розвиток статичної витривалості.	2	2
Змістовний модуль 1.3. Вправи самозахисту		
Тема 14. Прийоми страхування. Базова техніка самозахисту.	2	2
Тема 15. Звільнення від захватів, обхватів.	2	2
Тема 16. Розвиток спеціальних фізичних якостей засобами самозахисту.	2	2
Тема 17. Больові та задушливі прийоми.	2	2
Тема 18. Формування фізичних і психічних якостей засобами самозахисту.	2	2
Усього годин з модулю	36	36
Усього годин	72	

Розподіл тем навчальної робочої програми професійно-прикладної фізичної підготовки за модулями на II семестр

Модуль 2. Розвиток психофізичних якостей і прикладне значення занять фізичним вихованням		
Змістовний модуль 2.1. Спеціальні вправи ППФП		
Тема 19. Розвиток координаційних здібностей.	2	2
Тема 20. Розвиток точних рухів та диференціювання м'язових зусиль.	2	2
Тема 21. Розвиток простої та складної рухової реакції.	2	2
Тема 22. Вправи для розвитку дрібної моторики.	2	2
Тема 23. Психологічне налаштування. Вправи аутогенного тренування.	2	2
Змістовний модуль 2.2. Вправи самозахисту		
Тема 24. Техніка боротьби в партері.	4	4
Тема 25. Захист від зброї, предметів нападу.	4	4
Тема 26. Формування рухових дій, комбінацій при самозахисті.	4	4
Тема 27. Різновидності технік захисту.	2	2
Змістовний модуль 2.3. Плавання		
Тема 30. Техніка безпеки плавання. Види плавання.	4	4
Тема 31. Підпливання до потопуючого. Транспортування потопуючого на воді. Надання допомоги.	4	4
Тема 32. Пірнання. Види пірнання.	2	2
Усього годин з модулю	34	34
Усього годин	68	68
Усього годин	140	

Висновки.

1. Вимоги галузевого стандарту освіти ставлять за мету набуття компетентності здобувачів вищої освіти у забезпеченні особистої та колективної безпеки, безпеку та охорону судна, екіпажу та пасажирів. Навчання техніки фізичного самозахисту в навчальних програмах підготовки фахівців водного транспорту відсутні.

2. На сьогодні визначальними по забезпеченню безпеки при професійній діяльності фахівців морського транспорту є: запобігання аварій і знешкодження їх наслідків; процедури по діям при надзвичайних ситуаціях; охорона судна; запобігання незаконних актів, що загрожують безпеці судна. В усіх перерахованих засобах захисту абсолютно доречне уміння володіти технікою

самозахисту, а при охороні судна та запобіганні незаконних актів, загрожуючи безпеці судна – вони просто необхідні. Анкетне опитування фахівців вказало на 4 основні вміння самозахисту: звільнення від захватів, обхватів; больові та задушливі прийоми; техніка боротьби в партері; захист від зброї, предметів нападу.

3. У відповідності до завдань дослідження та отриманих результатів нами розроблена навчальна робоча програма професійно-прикладної фізичної підготовки з розділом прикладного виду «Самозахист» (Змістовним модулем 1.3. та 2.2.). Система знань, спеціальних вправ з ППФП спрямована на формування професійно важливих фізичних і психомоторних якостей, рухових умінь, навичок і вдосконалення психофізичних можливостей організму з врахуванням

особливостей майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти. «Самозахист», як розділ ППФП сприятиме навчанню особистої та колективної безпеки, безпеці та охороні судна, екіпажу та пасажирів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у забезпеченні ефективної реалізації впроваджених тем самозахисту у структурі підготовки фахівців морського транспорту.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Ананченко, К. В., Єрмаков, С. С., & Бойченко, Н. В. (2016). Загальний курс «Бойові мистецтва» у ВНЗ при підготовці фахівців з фізичної культури і спорту. *Фізичне виховання і спорт, 1*, 275–279.
- Басанец, Н. Г. (2010). *Руководство для офіцера по охроне судна. Ship Security officer – SSO.*
- Бойченко, Н. В. (2007). Пути повышения эффективности тренировочного процесса в восточных единоборствах. *Физическое воспитание студентов творческих специальностей, 2*, 148-150.
- Вайда, Т. С., & Голенко, Н. М. (2020). Педагогічні можливості спеціальної фізичної та тактико-спеціальної підготовки щодо формування у поліцейських стійкого психоемоційного стану до негативної дії зовнішніх небезпек (на прикладі навчання курсантів ЗВО МВС України). *Перспективи розвитку сучасної науки та практики, 171-176*. DOI-10.46299/2020XVI. Оpubліковано на <https://www.bookwire.com>.
- Годлевський, П. М., Саратовський, О. В., & Спринь, О.Б., (2020). До питання про змістове наповнення навчальної програми з дисципліни професійно-прикладна фізична підготовка фахівців морського транспорту. *The 1 st International scientific and practical conference – Achievements and prospects of modern scientific research*|| Editorial EDULCP, 244–252. ISBN 978-987-859-237-4. argentina@sci-conf.com.ua
- Годлевский, П. М., Спринь, О. Б., & Саратовский, О. В. (2019). Проблемы физической культуры курсантов Херсонской государственной морской академии и возможности решения *Физическая культура и спорт в современном мире*, 43-48. ISBN 978-985-577-571-4
- Ломака, Ж. М. Степанюк, С. І., & Мацола, Н. П. (2019). Сучасні підходи до розуміння сутності здоров'я людини. *Науково-педагогічні проблеми фіз. культури (фіз. культура і спорт)*», 201-204.
- Ляшкевич, А. І. (2015) Запровадження компетентнісного підходу до організації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців морської галузі. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 398-407.
- Международная Конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты 1978 г. (2010). (ПДМНВ-78) с поправками (консолидированный текст).
- Наказ про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2018), № 1239., 45.

- Сафин, И. В. (2009). Современные превентивные методы по защите морских судов от нападения и захвата пиратами, *Сб. научн. трудов / ОНМА*, 17, 164-173.
- Побідаш, А. Ю. (2012). Соціально-психологічні детермінанти сучасного піратства, *Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України*, 73-74.
- Саратовський, О., Годлевський, П., & Круглик, М. (2020). Змішане навчання професійної прикладної фізичної підготовки морських фахівців. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*, 267-269.
- Степанюк, С. І., Глухов, І. Г., Давидок, А. О., & Лященко, О. В. (2018). Професійно-прикладна фізична підготовка в Херсонському морехідному училищі рибної промисловості. *Фізичне виховання, спорт та фізична реабілітація: проблеми і перспективи розвитку*, 38-43.
- Терновский, В. Б. (2011). Из опыта подготовки моряков по вопросам противодействия вооруженным нападениям на суда и предотвращение пиратских нападений. *Морська освіта*, 2, 24-27.
- Шарапов, В. В. (2010). Педагогические аспекты психофизиологической подготовленности «подфлажного моряка» (гражданина Украины) к противодействию пиратам *Морское обозрение*, 1, 16-17.
- Шерман, М. І. (2016). Дослідження впливу особливостей морської праці на толерантність моряків міжнародних екіпажів. *Молодий вчений*, 3 (30), 450-454.
- Bezlutska, O. (2017). Psychological Aspects of Simulator Training of Students of Kherson State Maritime Academy to Work in Extreme Conditions, 17-19. DOI: 10.22178
- Pervachuk, R., Tropin, Y., Romanenko, V., & Chuev, A. (2017). Model characteristics of sensorimotor reactions and specific perceptions of trained wrestlers. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 5 (61), 72-74.
- Romanenko, V., Podrigalo, L., Iermakov, S., Rovnaya, O., Tolstoplet, E., Tropin, Y., & Goloha, V. (2018). «Functional state of martial arts athletes during implementation process of controlled activity–comparative analysis». *Physical Activity Review*, 6, 87-93.

Стаття надійшла до редакції: 10.01.2021 р.

Опубліковано: 23.02.2021 р.

Аннотация. Годлевский П. М., Саратовский О. В. *Техника самозащиты в структуре подготовки специалистов морского транспорта. Цель:* обосновать необходимость обучения технике самозащиты в структуре подготовки специалистов морского транспорта. **Материал и методы.** Для решения поставленных задач использовались следующие методы исследования: анализ литературных источников, анализ законодательных и нормативно-правовых документов по организации современного судоходства, анкетирование. **Результаты.** В учебных программах по безопасности жизнедеятельности морских учебных заведений (МУЗ) было определено, что задачами изучения дисциплин является приобретение соискателями высшего образования компетенций, знаний, умений и навыков для осуществления профессиональной деятельности с учетом риска возникновения аварий и природных опасностей, которые могут повлечь чрезвычайные ситуации и привести к неблагоприятным последствиям. Обеспечением безопасности занимаются международные морские организации, ими постоянно разрабатываются Международные Конвенции, Кодексы, Резолюции, Правила, а также возобновляются уже действующие. На практике встречаются и сомнительные инструкции (противодействие пиратству в которых содержание действий группы защиты во время нападения на судно не являются адекватными с действиями террористов. В случае нападения группа защиты действует подручными средствами (пожарными баграми, топорами и брандспойтами), препятствуя проникновению пиратов на борт. Анкетный опрос специалистов указало на 4 преимущества владения техникой самозащиты в

профессиональной деятельности работников морского транспорта. Разработанная учебная рабочая программа профессионально-прикладной физической подготовки (ППФП) с разделом прикладного вида «Самозащита». **Выводы.** Требования отраслевого стандарта образования ставят целью приобретения компетентности соискателей высшего образования МНВ в обеспечении личной и коллективной безопасности, безопасность и охрану судна, экипажа и пассажиров. При анализе нормативных документов определены направления безопасности. Определяющими по обеспечению безопасности при профессиональной деятельности специалистов морского транспорта являются: предотвращение аварий и обезвреживания их последствий; процедуры действиям при чрезвычайных ситуациях; охрана судна; предотвращения незаконных актов, угрожающих безопасности судна. Во всех перечисленных средствах защиты абсолютно уместно умение владеть техникой самозащиты, а при охране судна и предотвращении незаконных актов, угрожая безопасности судна - они просто необходимы. Отсутствие в учебных программах раздела прикладного вида учебной дисциплине «Самозащита» является несоответствием требованиям стандарта высшего образования по подготовке специалистов морского транспорта. В соответствии с задачами исследования обоснована возможность применения в учебном процессе обучения технике самозащиты на кафедре безопасности жизнедеятельности и профессионально-прикладной физической подготовки. Система знаний ППФП разделу «Самозащита» будет способствовать личной и коллективной безопасности, охране судна, экипажа и пассажиров, формируя физические и психомоторные качества с учетом особенностей будущей профессиональной деятельности соискателей высшего образования.

Ключевые слова: безопасность, соискатели высшего образования, профессионально-прикладная физическая подготовка, техника самозащиты, компетентность, специалисты морского транспорта.

Annotation. Godlevsky P., Saratovskiy A. *Techniques of self-defense in the structure of training of sea transport specialists.* **Objective:** substantiation of the need to teach self-defense techniques in the structure of training of maritime transport specialists. **Material and methods.** The following research methods were used to solve the tasks: analysis of literature sources, analysis of legislative and regulatory documents on the organization of modern shipping, questionnaires, generalization of information, systematic analysis and interpretation of data. **Results.** In the safety curricula of maritime educational institutions (MES) it was determined that the objectives of the study of disciplines are the acquisition of higher education competencies, knowledge, skills and abilities for professional activities, taking into account the risk of accidents and natural hazards that can cause emergencies. situations and lead to adverse consequences. International maritime organizations are concerned with ensuring, they are constantly developing International Conventions, Codes, Resolutions, Rules, and updating existing ones. In practice, there are questionable instructions in which the content of the actions of the defense group during the attack on the ship is not adequate to the actions of terrorists. In the event of an attack, the defense team acts by improvised means (fire hydrants, axes and fire hoses), preventing pirates from entering the board. The questionnaire of specialists indicated the types of self-defense techniques in the professional activity of maritime transport workers. The educational working program of professional and applied physical training (PPFP) with the section of the applied type «Self-defense» on themes is developed. **Conclusions.** The requirements of the industry standard of education aim at acquiring the competence of higher education students of the Ministry of Education and Science in ensuring personal and collective safety, security and protection of the ship, crew and passengers. During the analysis of normative documents the directions of safety are defined. Determinants for ensuring safety in the professional activities of maritime transport specialists are: accident prevention and neutralization of their consequences; emergency procedures; ship security; prevention of illegal acts threatening the safety of the vessel. In all these means of protection, the ability to have self-defense techniques is absolutely appropriate, and in the

protection of the ship and the prevention of illegal acts, threatening the safety of the ship - they are simply necessary. The absence of a section of the applied type of the discipline «Self-Defense» in the curricula is a non-compliance with the requirements of the Standard of Higher Education for the training of maritime transport specialists. In accordance with the objectives of the study, the possibility of using self-defense techniques in the educational process at the Department of Life Safety and Vocational Training is substantiated. The PFPF knowledge system with the section «Self-defense» will promote personal and collective safety, protection of the ship, crew and passengers, forming physical and psychomotor qualities taking into account the peculiarities of future professional activity of higher education seekers.

Keywords: safety, applicants for higher education, professional and applied physical training, self-defense techniques, competence, maritime transport specialists.

References

- Ananchenko, K. V., Jermakov, S. S., & Boychenko, N. V. (2016). Zagal'nyj kurs «Bojovi mystectva» u VNZ pry pidgotovci fahivciv z fizychnoi' kul'tury i sportu. *Fizychni vyhovannja i sport*, 1, 275–279.
- Basanec, N. G. (2010). *Rukovodstvo dlja oficera po ohrane sudna*. Ship Security officer – SSO.
- Boychenko, N. V. (2007). Puti povyshenija jeffektivnosti trenirovochnogo processa v vostochnyh edinoborstvah. *Fizicheskoe vospitanie studentov tvorcheskih special'nostej*, 2, 148-150.
- Vajda, T. S., & Golenko, N. M. (2020). Pedagogichni mozhyvosti special'noi' fizychnoi' ta taktyko-special'noi' pidgotovky shhodo formuvannja u policejs'kyh stijkogo psyhoemocijnogo stanu do negatyvnoi' dii' zovnishnih nebezpek (na prykladi navchannja kursantiv ZVO MVS Ukrai'ny). *Perspektyvy rozvytku suchasnoi' nauky ta praktyky*, 171-176. DOI-10.46299/2020XVI. Opublikovano na <https://www.bookwire.com>.
- Godlevs'kyj, P. M., Saratovs'kyj, O. V., & Spryn', O.B., (2020). Do pytannja pro zmistove napovnennja navchal'noi' programy z dyscypliny profesijno-prykladna fizychna pidgotovka fahivciv mors'kogo transportu. The 1 st International scientific and practical conference – *Achievements and prospects of modern scientific research*|| *Editorial EDULCP*, 244–252. ISBN 978-987-859-237-4. argentina@sci-conf.com.ua
- Godlevskij, P. M., Sprin', O. B., & Saratovskij, O. V. (2019). Problemy fizicheskoy kul'tury kursantov Hersonskoj gosudarstvennoj morskoj akademii i vozmozhnosti reshenija. *Fizicheskaja kul'tura i sport v sovremennom mire*, 43-48. ISBN 978-985-577-571-4
- Lomaka, Zh. M. Stepanjuk. S. I., & Macola, N. P. (2019). Suchasni pidhody do rozuminnja sutnosti zdorov'ja ljudyny. *Naukovo-pedagogichni problemy fiz.. kul'tury (fiz.. kul'tura i sport)*», 201-204.
- Ljashkevych, A. I. (2015) Zaprovadzhennja kompetentnisnogo pidhodu do organizacii' navchal'no-vyhovnogo procesu pidgotovky majbutnih fahivciv mors'koi' galuzi. *Vyshha osvita Ukrai'ny u konteksti integracii' do jevropejs'kogo osvith'ogo prostoru*, 398-407.
- Mezhdunarodnaja Konvencija o podgotovke i diplomirovanii morjakov i nesenii vahty 1978 g. (2010). (PDMNV-78) s popravkami (konsolidirovannyj tekst).
- Nakaz pro zatverdzhennja standartu vyshhoi' osvity za special'nistju 271 «Richkovyj ta mors'kyj transport» dlja pershogo (bakalavr's'kogo) rivnja vyshhoi' osvity (2018), № 1239., 45.
- Safin I. V. (2009). Sovremennye preventivnye metody po zashhite morskih sudov ot napadenija i zahvata piratami, *Sb. nauchn. trudov / ONMA*, 17, 164-173.
- Pobidash, A. Ju. (2012). Social'no-psychologichni determinanty suchasnogo piratstva, *Naukove zabezpechennja sluzhbovo-bojovoi' dijial'nosti vnutrishnih vijs'k MVS Ukrai'ny*, 73-74.
- Saratovs'kyj, O., Godlevs'kyj, P., & Kruglyk, M. (2020). Zmishane navchannja profesijnoi' prykladnoi' fizychnoi' pidgotovky mors'kyh fahivciv. *Rozvytok suchasnoi' osvity i nauky: rezul'taty, problemy, perspektyvy*, 267-269.
- Stepanjuk, S. I., Gluhov, I. G., Davydok, A. O., & Ljashhenko, O. V. (2018). Profesijno-prykladna fizychna pidgotovka v Hersons'komu morehidnomu uchylyshhi rybnoi' promyslovosti.

Fizyczne vyhovannja, sport ta fizychna rehabilitacija: problemy i perspektyvy rozvytku, 38-43.

Ternovskij, V. B. (2011). Iz opyta podgotovki morjakov po voprosam protivodejstvija vooruzhennym napadenijam na suda i predotvrashhenie piratskih napadenij *Mors'ka osvita*, 2, 24-27.

Sharapov, V. V. (2010). Pedagogicheskie aspekty psihofiziologicheskoy podgotovlennosti «podflazhnogo morjaka» (grazhdanina Ukrainy) k protivodejstviyu piratam. *Morskoe obozrenie*, 1. 16-17.

Sherman, M. I. (2016). Doslidzhennja vplyvu osoblyvostej mors'koi' praci na tolerantnist' morjakiv mizhnarodnyh ekipazhiv. *Molodyj vchenyj*, 3 (30), 450-454.

Bezlutska, O. (2017). Psychological Aspects of Simulator Training of Students of Kherson State Maritime Academy to Work in Extreme Conditions, 17-19. DOI: 10.22178

Pervachuk, R., Tropin, Y., Romanenko, V., & Chuev, A. (2017). Model characteristics of sensorimotor reactions and specific perceptions of trained wrestlers. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 5 (61), 72-74.

Romanenko, V., Podrigalo, L., Iermakov, S., Rovnaya, O., Tolstoplet, E., Tropin, Y., & Goloha, V. (2018). «Functional state of martial arts athletes during implementation process of controlled activity—comparative analysis». *Physical Activity Review*, 6, 87-93.

Відомості про авторів / Information about the Authors:

Годлевський Петро Мечиславович: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та професійно-прикладної фізичної підготовки; Херсонська державна морська академія: проспект Ушакова, 20, м. Херсон, 73009, Україна.

Годлевский Петр Мечиславович: кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент кафедры безопасности жизнедеятельности и профессионально-прикладной физической подготовки; Херсонская государственная морская академия проспект Ушакова, 20 м. Херсон, 73009, Украина.

Peter Godlevsky: Phd (life safety and professional physical training), Associate Professor; Kherson State Maritime Academy Ushakov Avenue, 20. m. Kherson, 73009, Ukraine.

<http://orcid.org/6000-0001-8655-4546>

E-mail: me4eslavovi4@gmail.com

Саратовський Олександр Вікторович: старший викладач кафедри безпеки життєдіяльності та професійно-прикладної фізичної підготовки; Херсонська державна морська академія: проспект Ушакова, 20, м. Херсон, 73009, Україна.

Саратовский Александр Викторович: старший преподаватель кафедры безопасности жизнедеятельности и профессионально-прикладной физической подготовки; Херсонская государственная морская академия проспект Ушакова, 20 м. Херсон, 73009, Украина.

Alexander Saratovskiy: Senior Lecturer life safety and professional physical training; Kherson State Maritime Academy Ushakov Avenue, 20 m. Kherson, 73009, Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0002-8420-5796>

E-mail: Alexander_Saratovskiy@gmail.com